

Erivan-Ankara treni kurtarılmalı

Los Angeles Times

06/02/2010 03:29

Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararı Ermeni meclisinin Türkiye'yle protokolleri onaylamasının önünü fiilen açsa da, Dağlık Karabağ'da ilerleme sağlanmaması Ankara'yı çark etmeye zorluyor. Bu anlaşmanın başarısız olması bölge yıkıcı bir süreci tetikler; Erivan ahlaki ağırlığını koyup tıkanmayı aşmak için Nahçıvan ablukasını gevşetmek gibi küçük adımlar atmalı

HENRI J. BARKEY ([Arşivi](#)) / THOMAS DE WAAL ([Arşivi](#))

Bir süre için büyük bir uzlaşmanın başlangıcı gibi göründü. Ermenistan ve Türkiye 1. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin doğusundaki Ermenilere yönelik kitlesel katliamın ağır gölgesi altında yaşıyordu ve şu an diplomatik ilişkileri yok. Fakat ekimde Ermeni ve Türk dışişleri bakanları İsviçre'de bir araya gelerek ilişkileri yeniden tesis etmek, 1993'ten bu yana kapalı olan ortak sınırlarını açmak ve onları bölen acı verici ihtilafları ele almaya başlamak doğrultusunda iki protokol imzaladı.

İki ülkenin hükümeti henüz anlaşmaları onaylamış değil. Kalabalık bir Ermeni topluluğunun yaşadığı ve Türkiye'yle stratejik ittifak içindeki ABD anlaşma için ağırlığını koydu.

Fakat bu büyük ateşkes şimdiden kurtarılmaya ihtiyaç duyuyor ve bozulması halinde de başladığımız yerden daha kötü bir noktaya gerileyeceğiz. Ocakta Türkiye isteksizlik işaretleri verdi. Türkiye dışişleri bakanı Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin devletin kurucu ilkelerine (bunlardan biri de 1915'teki katliamların soykırım olarak tanınması için çaba göstermek) uygun olduğu gerekçesiyle protokolleri destekleyen kararına itiraz etti.

Türkiye açıkça frene bastı

ABD hükümetinin memnuniyetle karşıladığı mahkeme kararı, Ermeni meclisinin protokolleri onaylamasının yolunu fiilen açıyor. Türkiye'nin koyduğu tavrın süreci frenlemeyi amaçladığı gayet açıktı.

Türkiye niye çark etmeye çalışıyor? Hükümet protokolleri kabul etti, bu kısmen ABD yönetiminin ve Kongre'nin Ermeni katliamlarını soykırım olarak tanımlayan bir tasarımı geçirmesini engellemek istemesinden kaynaklanıyordu. Fakat Ankara anlaşmanın hem ülke içinde, hem de 1990'ların başında ihtilaflı Dağlık Karabağ bölgesi üzerine Ermenilerle girdiği savaşı kaybeden müttefiki Azerbaycan'da doğurduğu muhalefetin şiddeti karşısında şaşırıldı.

Erdoğan kendisini bağladı

Protokol metinleri Dağlık Karabağ'dan açıkça söz etmiyor, fakat ihtilaf arka planda büyük bir ağırlığa sahip. Türkiye Ermenistan'la sınırını 1993'te, Ermeniler Dağlık Karabağ savaşı sırasında bir Azeri bölgesini ele geçirdikten sonra kapattı. Geçen yıl mutabakat imzalanınca Türkler söz konusu ihtilafı ilgili barış görüşmelerinde bir dönüm

noktası yaşanacağını umdu, fakat buna dair umutlar azalıyor. Türkiye Başbakanı Tayyip Erdoğan, Ermenistan işgal altındaki Azeri topraklarından çekilene kadar protokollerin uygulanmayacağını söyleyerek kendisini bağlamış durumda.

Türkiye'yle yakınlaşma

Ermenistan için iyi olacak, zira Batı istikametindeki başlıca sınırı açılacak ve yıllardır devam eden bölgesel tecrit sona erecek. Ancak Ermenistan Devlet Başkanı Serj Sarkisyan da beklenmedik ölçüde güçlü bir muhalefetle karşı karşıya. Diasporada mevcut Ermenistan-Türkiye sınırını teyit eden ve ortak bir tarihçiler komisyonu kurulmasını öngören hükümlerin, Ankara'nın Ermeni soykırımını kabul etmesi konusunda maruz kaldığı baskıyı hafifleteceğine dair yüksek sesli şikâyetler var.

Sınır tekrar çizilemez

Ancak dünya Türkiye'nin sınırlarının yeniden çizilmesini asla hoş görmeyecektir - eski Sovyet lideri Josef Stalin bile 1945'te Nazilere karşı kazanılan zaferin coşkusu içinde bunu yapmayı başaramadı - ve Türkiye hükümeti de kafasına silah dayanmışken Ermeni soykırımını tanımayacaktır.

Türkiye'nin 1915'teki suçlara dair kendi içinde büyüyen tartışma, nihai tanıma açısından dışarıdan siyasi lobi yapmaktan çok daha emin bir yol.

Ermeni cephesindeyse Sarkisyan için Dağlık Karabağ konusunda büyük bir taviz vermek, sözgelimi Azeri oprağından tek taraflı çekilmek, siyasi ihtihar olacaktır. Ancak Türkler belli bir ilerleme beklemekte haksız değil. Neticede Ermeni sınırını Azeri hısımlarıyla dayanışma için kapattılar; Dağlık Karabağ ihtilafında ilerleme sağlanmadan sınırın tekrar açılması Azerilerde infial yaratacaktır. Azerbaycan Türkiye'de sattığı doğalgazın fiyatını artırarak ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya giden Nabucco doğalgaz boru hattı yerine Rus ihraç rotalarını tercih ederek misillemede bulunabilir.

Bu protokollerin başarısız olmasına göz yummak yıkıcı bir olaylar zincirini tetikler. Düş kırıklığına uğrayan ABD Kongresi soykırım tasarısı için bastırabilir, bu da Türkiye'de kuvvetli bir Amerikan karşıtı tepki yaratır. Güney Kafkaslar'da barışçı gelişmeye sekte vuran en büyük meseleyle, yani Dağlık Karabağ ihtilafıyla ilgili zaten iç açıcı durumda olmayan barış süreci de ağır darbe alacak ve Azerbaycan'da savaş naralarının atılması ihtimalini doğuracaktır.

Eski demiryolu da onarılabilir

Fakat Ermenistan tıkanmayı aşmak için küçük adımlar atabilir. Bu bölgenin coğrafi özelliklerinden herkes mustarip. Azerbaycan da ekonomik zorluk yaşayan izole bir ülke; Nahçıvan bölgesi hasmane Ermenistan tarafından Azerbaycan'ın geri kalanından koparılmış, yolları ve demiryolları kesilmiş durumda. Bir iyi niyet jesti mahiyetinde Erivan, Ermenistan-Türkiye sınırının açılmasına paralel şekilde Nahçıvan ablukasını gevşetmek yönünde adımlar atabilir. Ermeniler ayrıca uzun süredir işlemeyen ve vaktiyle Azerbaycan, Ermenistan, Nahçıvan ve Türkiye'yi birbirine bağlayan demiryolu hattının onarılması çalışmalarına başlayabilir. Bu hat, bölgeyi kötürüm eden kapalı sınırların ve şüphelerin üzücü bir simgesi konumunda, fakat günün birinde büyük bir doğu-batı nakil hattı haline gelebilir. Türkler de böyle bir girişimi memnuniyetle karşılayıp protokollerin onaylanması için harekete geçmekle akılcı davranmış olur.

Daha genel anlamda Ermenistan'la iyi ilişkiler Türkiye'ye tarihin yükünü omuzlarından

kaldırma şansı sağlayacaktır. Türkiye'nin 'komşularıyla sıfır sorun'u ve bölgenin merkezi gücü haline gelmeyi hedefleyen iddialı dış politikası, Ermenistan'la husumet sürdükçe sonuç vermeyecektir. Ermenistan Türkiye'nin hacmi ve gücü karşısında küçük görünüyor olabilir, fakat ahlaki yönden büyük bir ağırlık ortaya koyabilir. (Leigh Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler profesörü / Kafkaslar uzmanı, 5 Şubat 2010)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&ArticleID=978832&Date=06.02.2010&CategoryID=99>